

ԱՆԵՒԱՐՀԱՐԱՌ ԼԵՁՈՒԻՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ԲԱՌԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

ՉԱՏ, ԻՉԱՏ. — Յայտնի է որ գրոց մէջ այս բառիս բուն նշանակութիւնն է գասուած, բաժնուած, տաճկերէն՝ այր, այրճա. իսկ աշխարհաբառին մէջ կը գործածուի բաց ի նախագրութեան տեղը. զոր օրինակ ֆեզնէ գաս, ասկէց իգաս (սէկէսէն պաշգա, սրահսան մահէ): Ոմանք միշտ ի գաս կըսեն, ոմանք ալ իգաս կգրեն. մեզի կերեւնայ թէ լաւ է բաց ի նախագրութիւնը աւելի սովորական ընել մաքուր լեզուի մէջ, թէպէտ երբեմն ալ գաս կամ իգաս նախագրութիւնը կընայ բանեցուիլ առանց խորթ երեւնալու:

ՉԱՐԹԻՂ, ՉԱՐԹԵՅԸՆԵՂ, ՉԱՐԹՈՒՆ. — Այս բառերը կգործածուին շատ տեղ՝ Պօլսեցւոց արքունալ, արեւցրեւել, արտուն բառերուն տեղը. երկու տեսակին ալ աղբիւր՝ գրաբառին զարքիւր եւ արքունալ բառերը լինելով, տարակոյս չկայ որ կարելի է անխտիր բանեցընել երկու ձեւն ալ վայելչապէս:

ՉԱՐՆԵՂ. — Զարկանել բայէն համառօտուած է՝ իբրեւ զարկել կամ զարկել: Գրոց լեզուին մէջ աւելի սովորական է հարկանել բայը, բայց զարկանել եւ զարկուցանել բայերն ալ՝ սաստիկ զարնուածքի նշանակութիւն մը ունին: Տեղ տեղ զարկի ըսելու տեղ զարնեցի ըսող ալ կը գտնուի, որ ընդունելի չէ:

ՉԱՒԱԿ ԲԱՌԻՆ ԵՐԳՆԱԿԻՆ՝ Պօլսոյ աշխարհաբառին մէջ զարկներ է, իսկ ուրիշ բարբառներու մէջ զարկներ, որ աւելի ընական, ուստի՝ եւ ընտրելի կերեւնայ:

ՉԳԱԼԻ. — Յայտնի է որ այս բառը զգաւ բայէն ծագած լինելով՝ կնշանակէ զգայութեան սակ ընկնող, զոր կարելի է զգալ, այսինքն տեսնել կամ լսել կամ շօշափել, եւ այլն: Հայաստանի քանի մը կողմերը սխալ հնչմամբ կը գործածեն այս բառը սրգալի բառին նշանակութեամբը, եւ կըսեն. ըզգալի մահ, ըզգալի պատմութիւն. ինչպէս որ ասոր ներհակ, ըսպանակել կամ ըսպանակել հնչելու տեղը՝ կըսեն սրպանակել, սրպակել:

ՉԳԵՍ. — Այս բառին սովորական աշխարհաբառն է հագուստ, եւ աւելի յատկն ու գեղեցիկը՝ հանդերձ. բայց տեղ տեղ կգործածեն հարաւ բառը, որոյ ծագումը մեզի անյայտ է. տեղ տեղ ալ չոր, որ նոյնպէս անսովոր, եւ շատ տեղի Հայերուն ականջին խորթ կուգայ՝

իբրեւ շարի կտր, եւ ոչ ամբողջ հանդերձ կամ հագուստ:

ՉԵՆ. — Գրաբառին զեան խօսքն է, այսինքն վնաս (զիյան), Պարսից լեզուէն առնուած. Պօլսոյ աշխարհաբառին մէջ կըսնի, զոր օրինակ զեն չուի, զեն չիսար, իբրեւ վնաս չունի, վնաս չըտար:

ՉԻՆՈՒՈՐ. ՉՈՐԳ. — Ոմանք այս երկու գրաբառ խօսքերը իրարու հետ շփոթելով կըսենցընեն. այսինքն զօրքին զինուոր կըսեն, զինուորին զօր: Զինուորը, որ զօրակաւ ալ կըսուի, սովորաբար զօրքէն մէկը երկուքը իրեքը՝ զատ առնելով կգործածուի. զոր օրինակ զինուոր մը եկաւ, հինգ վեց զինուոր, զինուորները վաճառականներուն նման չեն, եւ այլն: Իսկ զօր կըսուի զինուորներու բազմութիւնը, կամ շատ զինուոր մէկտեղ առնուած. ուստի սրխալ է ըսելը, զօր մը եկաւ (փոխանակ ըսելու՝ զինուոր մը եկաւ), հարիւր յիսուն զօր, եւ այլն: Զինուորը տաճկերէն ձեւով, սպար, նեփեր է, իսկ զօրը՝ սափեր. բայց սափերը երբեմն նեփերի տեղ կըսենցընեն տաճկերէնը, իսկ մեք չեմք կընար զօրը զինուորի տեղ գործածել՝ առանց մեր լեզուն աւերելու:

ՉՈՒԱՐՃԱԼԻ. — Բառեր կան լեզուաց մէջ որ կարելի չէ մէկ բառով միայն թարգմանել ուրիշ լեզու, այլ պէտք է ըստ տեղւոյն բառ յարմարցընել. այսպիսի է նաեւ տաճկերէն քուսափ բառը, զոր ոմանք կուզեն միշտ զուարճալի թարգմանել. ուստի ինչպէս որ կըսէ տաճիկը, քուսափ եւր, քուսափ սեղ, քուսափ սաւա, եւ այլն, կուզեն հայերէն ալ ըսել, զուարճալի սեղ, զուարճալի խօսք, զուարճալի մարդ, ընդգէժ յատկութեանց լեզուիս. այլ պէտք է ըսել, զուարճալի սեղ, նշանաւոր խօսք, զարմաւալի կամ ծիծաղելի մարդ, եւ այլն:

ՉՈՒԳԵՂ. — Այս բառը Փոքր Ասիոյ Հայերը կըսենցընեն իբրեւ յօրինել, շինել, յարմարցընել, ինչպէս որ գրաբառին մէջ ալ ունի այս նշանակութիւնը: Իսկ Պօլսոյ եւ ուրիշ տեղերու աշխարհաբառին մէջ գուցէ բառը այս ոճիս մէջ միայն կըսնի, հագուիլ զգուիլ, հագում գրգում, կամ թէ մինակ՝ զգուիլ, գուեցրել: Ուստի՝ եւ սխալ կլինի գրել սրգուիլ, սրգուեցրել, սրգում:

(Նարայարութիւնն յատուցիկայս)